

NAPLÓ

KÉT HITHIRDETŐ KALANDJA A SARKVIDÉKEN. Tragikus kalandban volt része két angol missziós atyának, Maurice Métayer-nek és Henri Tardynak az Északi Sarkvidéken. Huszonhárom napig bolyongtak négy eszkimó kísérőjükkel a jégmezőkön és teljes kimerültségükben már-már földadtak a reményt, amikor William Leising páter, a Sarkvidék „repülő papja” rájuk bukkant és megmentette őket.

1953 augusztus 8-án keltek útra Holman sziget kikötőjéből egy benzomotoros halászbarkán; a Vörös szigeten készleteket vettek föl s tovább haladtak Liston irányába. „Augusztus 13-án hajnali három óra tájban — írja Métayer atya, akinek elbeszélését idézzük — mintegy két-három mérföldnyire jártunk Lambert sziget-től. A víz áramlása rendkívül erős volt, s rövidesen föltámadt a félelmetes délkeleti szél. Nem telt bele háromnegyed óra, vastag köd száll ránk s a szárazföld eltűnt. Iránytűnk össze-vissza ugrott, sehogyan sem tudtunk kiigazodni rajta. Három óra múlva — pedig emnyi idő igazán elég lett volna hozzá — még mindig nem értünk partot. Nyilvánvalóan eltévedtünk. Este fél kilenckor megállítottuk a motort, hogy takarékoskodjunk fogytán lévő benzínünkkel.

Az áramlás és a szél északnyugat felé sodort. Másnap, augusztus 14-én hajnali öt tájban fölszakadt a köd s mintegy két mérföldnyire szárazföldet láttunk magunk előtt. Teát főztünk, fókahúst reggeliztünk, elindítottuk a motort és lassan haladtunk észak felé. A part élettelennek, elhagyatottnak látszott; úgy sejtettük, valahol a Basil öböl környékén, Coppermine-től északnyugatra vagyunk.

Egy kis öbölben néhány bádoghordót pillantottunk meg. Reméltük, hogy némi benzint találunk bennük, de üresek voltak. Körülöttük egy halom rom: egy szerencsétlenül járt hajó roncsait vetette ki itt a víz. Csalódottan szedtük föl a horgonyt s már-már elindultunk, amikor Jim Minorana, az egyik eszkimó egy rénszarvast lött. Én száraz fát gyűjtöttem a hajóroncsok közt, tüzet raktam, vizet forraltam, ebédet főztem. Mire elkészült, vadászaink újabb három rénszarvast ejtettek el. A partot borító jégből kitűnő ivóvizet olvasztottunk.

A part mentén hajóztunk tovább, figyelve, nem látunk-e mozgást, életjelet valahol. Alkonyatkor újabb kis öbölre akadtunk s elhatároztuk, hogy ott töltjük az éjszakát. Tardy atya, jómagam és az eszkimó Jack Goose terepszemlére indultunk s egy órai gyaloglás után egy elhagyott kunyhót találtunk, egy patak mellett. Másik három társunkat is odahívtuk. Vacsora után nekiláttunk térképünk tanulmányozásának s arra a föltevésre jutottunk, hogy a Coppermine-től nyugatra folyó valamelyik patak mentén tanyázunk. Tehát a Coppermine fölött északra fekvő szigeteket kell elérnünk.

Másnap kellemes könnyű szélben közel két órán át, mintegy hét csomó sebességgel haladtunk, de akkor a tenger váratlanul haragos lett, hatalmas hullámokat vetett s újra leszállt a köd.

Sziklák közt öbölfélét sejtettünk s maradék üzemanyagunkkal sikerült elérnünk a bejáratát; onnét vitorla segítségével kerültünk beljebb. Eppen jókor: kitört az orkán és vízőzonszerű zápor zúdult ránk. A talaj pár perc alatt valóságos mocsárrá vált. Másnap nem láttunk napot, sűrű köd volt.

Abban a föltevésben, hogy nem lehetünk harminc mérföldnél messzebb Coppermine-től, elhatároztuk, hogy nekivágunk gyalog az útnak és üzemanyagot szerzünk a városban. Hárman indulunk el: jómagam és két eszkimó társunk, Goose és Minorana, iránytűvel, puskával, huszonöt tölténnyel. Ködben, szélben, esőben meneteltünk a sziklák közt s majdnem semmit sem láttunk. Este nyolc körül két vadkacsát ejtettünk el; megsütöttük s bár kicsit megszenesedett, kitűnő vacsora volt. Egy szikla tövében hálunk a mohán.

Hajnali háromkor vad zápor vert föl. Egész nap gyalogoltunk; délben megpróbáltunk apudni egy keveset, de az eső ismét elűzte álmunkat. Bakancsunk szétrongyolódott, a kövek fölsebztek lábunkat. Alkonyatkor fölkapaszkodtunk egy feunskíra. Ott ködlött előttünk a végtelen víz: a tenger.

Egy öböl szélén egy rozsdás konzervdobozban megfőztük a vadkacsa maradékát, aztán saját nyomainkon elindultunk visszafelé az esőben. Éjjelkor megpihentünk egy kis időre, nagy tüzet raktunk, aztán kiéhezve tovább mentünk s majdnem hetven óras folytonos, étlen-szomjan való gyaloglás után végre megérkeztünk a hajóhoz. Míg odajártunk, Tardy atya és társai hordókból és konzervdobozokból kályhát róttak össze; azon főtt a rénszarvasvacsora.

Augusztus 23-án megpróbáltunk vízre szállni; a szél a sziklákhoz csapott, és összetört a kormányunk. 25-én Tardy atya kelt útra a másik két eszkimóval, Frankkal és Wallace-szal. Valamivel nagyobb szerencsével jártak, mint mi: elhagyott táborra bukkantak a parton s ott egy könyvet találtak ezzel a bejegyzéssel: „Akuliankattak“. Így hívják eszkimó nyelven a Stapylton-öblöt. Most már legalább tudjuk, hol vagyunk: 25 mérföldre nyugatra a Harding folyótól, a Hopner folyó mentén. Tardy atya és társai újabb három rénszarvast lőttek. Nem tehattünk egyebet, mint hogy várjunk a kedvező szélre, amelynek kegyéből talán eljuthatunk Port-Bernardba.

Augusztus 31-én repülőbúgást hallottunk. Katonai gép volt, világító rakétái fényében fedezett föl s egy órán át ennivalót és cigarettát dobált le nekünk, aztán eltávozott. Helyette megjött a köd. De most már tudtuk, hogy segítenek rajtunk. S valóban: harmadnap újra fölhangzott a boldogító motorzúgás. Csakhamar egy hidroplán ereszkedett az olajsíma vízre: Leising atya jött értünk gépén Coppermine-ből. A tengeren szállt le, nem akarta a repülő épségét kockáztatni azzal, hogy a szűk folyómederre merészkedik. Így nekünk kellett hozzá eveznünk. És húsz perccel később Coppermine-ben voltunk.“ (— —)

SZENT AGOSTON ÜNNEPLÉSE AFRIKABAN. *Szent Agoston születésének ezerhatszázadik évfordulóját jelentős vallásos és kulturális eseményekkel ünneplik meg Észak-Afrika keresztényei.*

A hippói egyházmegyében, melynek Agoston huszonöt éven át volt főpásztor, ezek az ünnepek augusztus 28-án, a szent liturgikus ünnepén és halálának napján, továbbá november 13-án, születése évfordulóján érik el csúcspontjukat.

A vallási megmozdulások színtere a hippói bazilika lesz, de lesznek ünnepek Olaszországban, Páviában az ottani ágostonos templomában is, ahol a szent földi maradványait őrzik. A kulturális események során meg kell emlékeznünk keresztény tudósok hippói zarándokútjáról március elején, s a katolikus kutatók kongresszusáról husvétkor, jogászokéról pünkösdkor, ugyan csak Hippóban.

De Európa sem marad el a kereszténység nagy szellemének tiszteletében. Szeptember 21 és 24 közt lesz Párisban az ágostonos kongresszus a szent életével és műveivel foglalkozó teológusok, történészek, filozófusok részvételével; a tanácskozások színhelye a párizsi Katolikus Intézet lesz, s rendezésükre külön bizottság alakult az Intézet tanáraiból.

Erdekes archeológiai felfedezésekkel is szolgál az emlékév. Tudvalevő, hogy a mai Bône kikötőváros a hajdani Hippo romjainak közelében épült. A kutatók egy lóhere formájú kápolna maradványait tárták föl itt. A kápolna nyilvánvalóan Szent Agoston korából származik és nagyon valószínű, hogy maga Agoston is használta. Ugyanott egy általa alapított kolostor nyomaira is rábukkantak. Mintegy öt éve egyébként Marec admirálisnak rendszeres kutatás után sikerült kiásnia Szent Agoston egykori templomának romjait is. Mintegy ötven méter hosszú és húsz méter széles épület ez; padozatát művészi mozaikok díszítik. A hajóból oszloptöredékek maradtak fenn; a márvány művészi kidolgozásából következtetni lehet az egykori székesegyház szépségére. A romladékok közt egy keresztelőkút töredékei és püspökök mellett megtalálták a presbitérium maradványait is: azét a kórusrésztétét, ahol a püspök tartózkodott a papjaival; a püspöki szószék egy darabja is megmaradt.

Jelenleg a régészek egy második hippói katedrális romjainak kiásásán dolgoznak; azoknak a donatista eretnekeknek a temploma ez, akikkel Szent Agoston kemény szellemi harcokat vívott. Ez az épület, mint egyébként Agoston írásainak utalásaiból is kiderül, igen közel feküdt a püspöki székesegyházhoz. A tenger vizsont, mely annakidején egészen a templom tövéig nyúlt, mára jelentősen visszahúzódott, úgy hogy a mai kikötő, Bône jó kilométernyire fekszik az egykori Hippótól. Úgy hírlik különben, hogy a kitűnő kutató, Marec admirális a maga részéről azzal fogja megünnepelni a szent püspök születésének tizenhatszázados jubileumát, hogy közzéteszi a vezetése alatt Hippóban folytatott ásatások eredményeit. (YY).

JANUS PANNONIUS még mint Csezmiczei János tizenkétéves fővel hagyta el szegény szüleinek otthonát s indult Guarino iskolájába. Mindörökre búcsút vett a régi Magyarországtól meg régi önmagától; s ha évek múltán visszatért is, már Janusként jött, s Mátyás új Pannóniáját kereste.

Költővé Itália tette. Nem mintha itt élmények és inspirációk

sokasága fogadná, de a versenynek-vetekedésnek az a forgotaga, mely száz évvel később Du Bellay szavát „csukló panaszra“ váltja majd, Janust magávalragadja, s az ifjú „hegyentűli“ mihamar kiválik társai közül: diáktársainak tolla lassúbb, mint hogy versszerző invenciójának gyorsaságát követni tudná, elméje tompább, hogy sem epigrammainak sebzó nyilait visszavethesse.

Azért a versíró csodagyermek fiatalsága elég szomorú lehetett. Verseny társat eleget talál, talál olyanokat is, akik félig őszintén, félig a viszonzás reményében dicsérik verseit, de barátra nem lel a humanista *respublica litterariában*. Hamar hozzá is szokik ahhoz, hogy mindenki b a hibát vegye észre, szúrja pen-nahegyre. Azt mondják, Guarinót nagyon szerette, hosszú panegiriszét irt érdemeiről, s lám benne is meglátja az önző, számitásból-szíves renaissance-embert:

Dicséred s szereted — Guarino — rólad
Irott énekemet: tudom jól.
Dicséred, szereted, de jobb szeretnéd,
Csengő pénzre ha váltani lehetne.

De nemcsak a barátság marad ismeretlen Janus előtt, a szerelem sem vigasztalja meg. Nem ismeri sem a tiszta szerelem örömet, sem a bűnsnek kárhozatát. Számára az erotikum is csak versfémát jelent, amin versfaragó ügyességét köszörülheti, klaszszikus erudicióját fitogtathatja. Mert hiába szeretné elhiteni olvasóival s önmagával is, hogy a verset játéknak tekinti csupán s magának nem kíván többet, csak hogy „Martialis majmának“ nevezzék, tulajdonképpen *mindent* az alkotás vágyába és a dicsőség szomjazásába kompenzál.

Mikor iskolái végeztével Magyarországra jön, mintha egyszerű lehetetlenné válna e kettős ambíció kielégülése. Versszerző vénája megapad, s a tapsolók serege helyett egy-két, hozzá aligha fogható „művelt“ bókol csak előtte. Önbizalma is megrendül. „Nem vagyok már az, akinek gondolsz, vagy akinek hirdet a szóbeszéd“ — írja Itáliába. Most igazán egyedül marad. Részt vesz Mátyás hadjárataiban, politizál, megpróbál az *akció* terére lépni, de betegsége és humanista neveltetése nem engedi. Legjobb esetben nézője csak a csatáknak, s a diplomata Vitéz Jánosnak — a közügyekkel kapcsolatban csak ezt a tanácsot tudja adni:

Légy bölcs, munkádban ne merülj el egészen: ügyelj, hogy
Míg másoknak adod, el ne veszítsd magadat.

„El ne veszítsd magadat“ — de hát minek is őrzi magát az ember? Az élet rövid, s a végén a *fátum* kérélhetetlen törvénye szerint ott vár a halál. A halál, az élet céltalan semmibefoszlása, régóta foglalkoztatja már Janust. De az ifjúkori epitáfiumok szokványos rettenete helyett anyja haláláról irt elégiáját az igaz kétségbeesés ihleti. Egész életében egyedül anyját szerette, szerethette igazán, s az ő halálában a maga sorsának ígérétéét érzi beteljesedni.

Homéroszt fordít, a Diomedés-Glaukos epizódot. Megragadja a

híres kép, mely falevélhez hasonlítja a mulandó emberi életet. „Valóban, úgy hiszem, mindennél ragyogóbb az emberi kevélység oly igen méltányos kigúnyolása, mely a földi törzs veszendő zsengejét az erdők hulló s elhullásra ítélt lombjaival veti egybe.“ Az újplatonizmus álmisztikájában s az asztrológiában keres vigasztalást, érzi, hogy végső megnyugvást csak a keresztény hit és élet adhatja. „Ezeket a foglalatosságokat, amikkel most fiatal buzgalommal játszadozunk, vagy el kell hagynunk, vagy meg kell változtatnunk legalább, s a *szép beszéd* helyett a *szép életet* kell majd keresnünk.“ De komolyan hinni nem tud, s a kemény aszketikus élet nem kenyere. A halál elragadja, mielőtt — ahogy „tervezte“ — öregségében jóvátehetette volna ifjúsága mulasztásait.

A kinnak, a betegségnek és a rettegesnek ebben a korszakában Janus elégiákat ír. Még itt sem olyan tiszta, személyes lírikus, mint a modernek vagy akár a klasszikusok: egy Propertius, egy Catullus. Holt nyelven ír, élettelen anyagban dolgozik, a teremtés gyönyöre sose mámorosítja meg, a „kidallás“ enyhületőt nem érezheti. De az ismert szavak és képek sokaságán, az ideges sorokon mégis átparázslik a személyes érzés meg kétségbeesés tüze. A költő végső erőfeszítéssel még egyszer megpróbálja az örök hír, az örök dicsőség babérját homlokára fűzni. Politikai veregsége után Mátyás elől Itáliába igyekszik, talán hogy ott újra s végleg a műzsák szolgálatába álljon. Hiába: a régvárt s rég rettegett halál keresztülhúzza számításait...

Költeményeinek Gerézdi Rabán s Kálnoky László szerkesztésében megjelent antológiája méltó bemutatója életművének.

(Tótfalusy István)

OZANAM LEVELEI FELESÉGEHEZ. *A múlt év végén közölte az „Anneau d'Or“ című folyóirat Ozanamnak feleségéhez írt, mindeddig kiadatlan leveleit. Szemben azzal a janzenista tévhittel, hogy a természetfölötti csak a természet romjaira épülhet, ez a levelezés határozott bizonyosság arról, hogy Isten szeretete és a szentség egyáltalán nem zárja ki az emberi szeretetet és a szerelmet. Ozanam mint a keresztény férj példaképe áll itt előttünk; példakép, aki egykor talán az oltárról néz majd a keresztény férfiakra, hiszen Rómában megtették az első lépéseket boldoggyávadási eljárásának megindítására. Ebből a levelezésből közlünk néhány részletet.*

1842 július 20, kedden este.

Hogyan töltsen el ezt a hosszú-hosszú estét? Egyetlen menedékem van: a folyamatos, komoly munka, amely nem hagy időt a töprengésre. Csakhogy benső erőm, az az energia, amely az elmélyedő tanulmányhoz kell, a termékeny ihlet veled együtt távozott el tőlem. Ha olvasmányaim folyamán egy-egy új mozzanatra bukkanok, ha új eszmém támad, kivel osszam meg mindezt? Ki támogat majd a levétségnék azokban az óráiban, amelyek a nagy erőfeszítéseket követik? Hogyan lehet művet alkotni szív nélkül? — s az én szívem most másutt van...

1842 október 5, szerda.

Egyre csak látogatásokról, barátokról, munkáról, sétákról írsz s én köszönöm az értem való aggódásodat. De ha tudnád, hogy ezek a barátok, akiket örömet mutatok be neked, és akik szinte elbűvölnek, ha látom, hogy elbűvölted őket — ha tudnád, milyen közömbösek számomra, ha nem vagy itt, mennyire terhemre van a társaságuk s milyen ernyedten folyik a társalgás, ha te nem hallhatod! Vacsorázom, ahová meghívnak; de ugye emlékszel rá, hogy csak ott ízlik az étel, ahol te mellettem vagy, vagy szemközt ülsz velem s állandóan láthatlak? Ötödik napja remek idő van, de hogy is kívánhatod, hogy magányosan sétáljak a gondolataimmal?

1844 július 26.

Úgy látszik valóban kevesebb bennünk a bölcsesség, mint gondoltuk. Lám, egészen lesújt, hogy tegnap nem kaptál levelet; s én nem tudok beletörödni, hogy holnap nem kapok levelet. S ami még rosszabb, képtelen vagyok hozzászokni ehhez a távolléthez, bármilyen kurta is... Neked írok, a te írásodat olvasom, terád gondolok, teérted imádkozom egyre.

1849 július 26.

Öt esztendeje nem fordult elő, hogy huszonnégy órát egymástól távol töltöttünk volna. S miután ilyen szép példát adtunk, most a rosszhiszeműek és a féltékenyek örömeire egyszerre ötven mérföld van köztünk. Bár sose történnék meg többé ez a botrány...

1850 augusztus 1.

Megjött jószágos leveled és én szívemre szorítom ezeket a sorokat; belőled hoztak el valamit hozzám. Miért lett volna szükséged ürügyre, kedvesem, hogy elrejtse veled szégyenkezésed? én magam is nem irtam-e kétszer neked ugyanazon az estén? Végére is úgy rendeltetett, hogy kettőnk közt mindig én vagyok a bolondabb, s ezt nem is bánom...

A levelek stílusa itt-ott talán megkopott, kifejezései megfakultak, de a bennük megnyilatkozó gyöngéd érzelmek máig frissek. Egy férfi, aki egy évtizedes házasság után nemcsak szerette a feleségét, hanem ezt közölni is tudta vele. Nemcsak hogy nem tudta nélküle elképzelni az életét, hanem élete minden pillanatában gondolt is rá, lélekben együtt is volt vele. Valóban példakép. (l. c.)

JELES NAPOK. Ez év elején jelent meg Bartók Béla és Kodály Zoltán nevével fémjelezve a Magyar Népzene Tára második kötete, melyet az elsőhöz (gyermekjátékok) hasonlóan Kerényi György rendezett sajtó alá. A hatalmas mű jegyzetekkel együtt több mint ezer dallamot foglal magában. Kodály Zoltán előszava után végighalad a naptári éven és tizennyolc fejezetben tárgyalja azokat a népszokásainkat, melyekhez ének fűződik. Minden fejezet mellett térkép, melyre elég egy pillantást vetnünk, hogy láthassuk, mely vidéken van elterjedve az illető szokás.

Január elsején, néhol már Szilveszter este éneklük az „Uj-

esztendő vígságszerző“ kezdetű ének. Többnyire gyerekek, rít-kán legények járnak vele köszönteni, kántálni. Vízkeresztkor a Háromkirály-járásban már sokkal több egyházi vonást találhatunk: itt a betlehemes játékokkal együtt esetleg középkori misztérium maradványaival állunk szemben; s dallamai és szövegei egyaránt fellelhetők XVII. századi énekeskönyveinkben. A Zsaskovszky-könyvekből közismert „Három királyok napján“ például az 1674-i Szegedi *Cantus Catholicus*ban lelhető fel legelőször. Dal-lama még annél is régibb, első kottás énekeskönyvünkben, Kisdi Benedek 1651-i *Cantus Catholicus*ijában már szerepel. A közös ün-nepkör és a közös szereplők egyaránt arra mutatnak, hogy régen szorosabb kapcsolatban állt a betlehemes játékkal, mint ma. Min-denesetre a Háromkirályoknál könnyebb a misztérium-eredetet kimutatni, mint a betlehemesnél. Viszont a farsangi szokások, sardó- és talalaj-vasárnap szokásai valószínűleg nem csak a Nyu-gat Karneváljának átvétele, illetőleg utánzása; talán nem téve-dünk, ha pogány elemeket is látunk bennük.

Február 3 és március 12 Szent Balázs, illetve Szent Gergely napja. Középkori egyházi hagyomány él bennük tovább. A közép-korban ezen a napon kezdődött az iskolaév. Ennek emlékét kell látnunk abban, hogy az iskolás gyermek tanítójuk számára en-nivalót gyűjtenek egy-egy ének, illetve egész játék keretében. („Emlékezünk Szent Balázusra“ és „Szent Gergely doktornak hí-res tanítónknak az ő napján.“)

Érdekes, hogy míg a karácsonyi népszokások dallamait, vagy legalább is azok nagyobb részét a templomban is hallhatjuk, ad-dig a husvételők egyetlen dallamnak a szövegvariánsai, mely egyházi énekként nem használatos. Szövegében, „Ma van Husvét napja“ kezdettel, a locsolásra való vonatkozást találunk, kapcsola-tal a himes tojás ajándékozással.

Pünkösdi énekeink egyik variáncsoportja, a Kodály feldol-gozásából világhírűvé vált Pünkösdlő már a *Cantus Catholicus*ik-ben is szerepel, áldozcsütörtöki énekként. („A Pünkösdnek jeles napja“ — ott: „Christus a Mennybe fölmené“). Ez a néhány, szin-te csak taláalomra kiragadott egyezés is bizonyítja, hogy egyrészt a magas és mélykultura között sokkal több az egyezés, mint hin-nénk; hogy másrészt ezeknek a kapcsolatoknak a felderítése az egyházi népének területén még kutatójára vár. E napon egyéb-ként fiatal lányok járják végig a falut, engedélyt kérve a Pün-kösdlésre, énekes-táncos játékot mutatnak be, végül a legkiseb-biket (cucorkát) felemelve maguk közül, olyan magas kendert ki-vánnak. Tehát egyházas keretbe ágyazott termésvarázsló pogány szokás.

Június 24-én, Szent Ivánkor, (Keresztelő Szent János) külö-nösen Észak-Magyarországon elterjedt a tűzgrás. Mai funkciója szerint párosító, biztos azonban, hogy a pogánykorban bajelhá-rítással egybekötött szerelmi varázslat lehetett a nyári napforduló alkalmából, az esztendő leghosszabb napján. Szövege érdekes ke-verék: ősi pogány elemek mellett egyházas, sőt liturgikus ele-meket is hallunk. Az apró diákokat (minisztránsgyerekek?) inti, hogy lassan csöngessenek, nehogy Szűz Mária álmát megzavar-ják. Refrénjében állandóan felcsendül: „dicsérendő az Atya e

világon“ Dallamában gregórián motívumokra ismerünk, melyek valószínűleg cseh-morva közvetítéssel kerültek hozzánk. A Felvidéken kívül máshol nincsen adatunk e szokásra.

Aratóénekeink, (nagyon keveset közöl a kötet), nem a szó tulajdonképeni értelmében vett munkadalok, inkább csak szövegük kapcsolja őket ebbe a kategóriába. A szokás népi eredetéről is lehetne vitatkozni.

A kötet leggazdagabb fejezete Adventről szól. Az adventi köszöntéssel kezd, mellyel fiúk járnak a faluban s ablak alatt vagy udvarban éneklik régi patinás énekeink elnépiesített változatait. Ostyahordó gyermekek is viszik a kántor által sültött ostyát a házakhoz, s mind a kántornak, kinek sokszor a díjlevelében is bent volt ez a jövedelmi forrás, mind a hívőknek fáradságát élelmiszerral honorálják. Talán a középkori Eulógiában (megszentelt, de nem konszekrált kenyér) kell e szokás őstét látnunk.

Déldunnántúlón Luca napján (december 13) a lucázók járnak. Egyáltalán nem népi az úgynevezett szálláskeresés, melyet a Karácsony előtti novénában végeznek. A Szent Család képevel, melyet legtöbbször, a templomból hoznak ki, és oda is viszik vissza, mindennap más házba mennek, előre megállapított sorrend szerint, s ájtatosságot végeznek annak emlékére, hogy Betlehemben sehol sem fogadták be Szűz Máriát. Nem népi eredete mellett bizonyít, hogy csak a legújabb időkben keletkezett, mégis úgyszólván országszerte elterjedt. Approbált szövegű kiadása is jelent meg.

Legáltalánosabban elterjedt népszokásunk a betlehemes játéka. A betlehemesek fából készült minél díszesebb kiállítású templomot visznek magukkal, mely a betlehemi barlangot ábrázolja, a bölcsék és a pásztorok imádásával. Akárcsak a háromkirályhoz, ehhez is kelleknek szükségesek: pásztorok, angyal beöltözve járnak. Persze ez erősen függ a lehetőségektől; néhol csak egyszerű szakáll-feltevésből és a kabát kifordításából áll. Majdnem valamennyi énekének megvan a templomi eredete, illetve legalább is változata. A hatás néha kétirányú: a templomi „hivatalos“, de nem approbált használat is vett át a néptől.

A regölés ideje Karácsonytól Ujévig tart, 16—20 év körüli legények járnak regölni. A dallam legközelebb áll a gyermekjátékokhoz: szűk terjedelmű (legtöbbször hexachord), jellemzője a sorok végén felugró qvint illetve qwart.

Karácsony után van István és János napja, amikor rokonok, szomszédok, jóbarátok keresik fel az ünnepeltet, s kora hajnalban énekelnek ablakuk alatt. Ez az egyetlen énekes népszokásunk, mely nem jár adományozással, csupán megvendégelik az énekeseket.

(Schram Ferenc)

TOURNAI PÜSPÖKE A BANYASZOKÉRT. Belgiumban hét bányát bezártak, munkásaikat tömegesen elbocsátották. Himmer teournai-i püspök szükségeseknek látta, hogy rámutasson azokra az erkölcsi elvekre, amelyeknek ezúttal és minden hasonló esetben érvényesülniök kell. „Amikor az újságokból értesültünk az ügyről — írja a főpásztor híveihez, akiknek nagy többsége munkás — úgy láttuk, hogy ebben a konfliktusban ismét a pénz érvényesül

az emberi személy, a gazdasági érdek az emberi érdek, és az erőszak a jog rovására. Ezért véljük célszerűnek, hogy bizonyos elveket hangsúlyozzunk.

Nyilvánvaló, hogy egy menthetetlenül bukás előtt álló vállalatnak joga van becsukni a kapuit; a modernizálás és újjászervezés szükségességéből előálló leküzdhetetlen pénzügyi nehézségek az elé a választás elé állíthatnak egy szénbánya-társaságot, hogy vagy megszűnik, vagy megfelelő támogatást kér az illetékes nemzeti vagy nemzetközi szervektől. De mindez nem szünteti meg az eljárási szerveknek azt a súlyos kötelezettségét, hogy a nagyjelentőségű intézkedéseknél, melyeket fogantatni fognak, mindegyiknek az elsőrendű érdekeltnek, vagyis a munkások jogait tartásuk tisztelőben.

Előfordulhat, hogy a tőkések és a munkások érdeke egyaránt a vállalat folszámolását kívánja. De megengedhetetlen, hogy ha nem ez az eset forog fenn, a döntés egyedül a tőke diktatúrájától függjön, tekintet nélkül a dolgozók jogaira. Nagyon is sokszor megfélekedeznek róla, hogy egy vállalkozásban, egy szénbányában például a dolgozók kockázata messze fölülmúlja a részvényesekét, mert azok csak a vagyonuk egy részét vetik latba, a dolgozók viszont a mindennapi életüket. Eppen ezért kell az emberi személy e szempontjának is nyomósan érvényesülnie, amikor egy megrendült vagy egy föloszlás előtt álló vállalat megmentésének módjáról van szó.

Himmer püspök a továbbiakban utal a szentatya szavaira korunk „nagy nyomorúságáról”, vagyis a technikai és gazdasági tényező nagy túlsúlyára a modern világban, az emberi szempontokkal szemben. „Az emberiségnek ez a hiánya a vállalkozásokban és a gazdasági életben — folytatja azután — az individualizmusból fakad, vagyis önmagunk, pénzünk és hasznunk túlhajtott szeretetéből. Így ha visszanezünk a múltba, meg kell döbbenünk ama személyi profit-éhség gonosztettein, amely nem egyszer mintegy ihletője a kapitalista rendszernek. Bizonyára nem kell újra fölidézniük azokat az embertelen életkörülményeket, amelyekben a munkás tenagódott egykor: a kimerítő munka végeláthatatlan napjait, az elégtelen munkabéretet, egészségtelen közös munkahelyeket, nyomorúságos lakásokat, stb.”

Rámutatva arra, hogy ez a kóros önzés az egész társadalmat áthatotta s az emberek közt megfogyatkozottatta a felebaráti szeretet szellemét, Himmer püspök most a munkaadókhoz fordul. „Tekintsétek — írja pádszorlevelében — a munkásokat Isten gyermekeinek és emberi személyeknek; eszméljétek rá végre társadalmi hivatástokra: a közösség szolgálatára. Ügyeitek gazdasági jövedelmezőségét csak eszköznek tekintsétek, s célotoknak azt tartsdátok, hogy a lehető legnagyobb többségnek biztosítsátok életszínvonaluk tartós és valóságos fölemelését. Adjatok tisztességes bért a munkásnak és a gazdasági válságok ellenére is szilárdítsátok meg élete biztonságát.

De még ennél is tovább megyünk. Működjétek együtt a vállalatok tanácsaiban a munkásokkal s adjatok nekik megfelelő részt ezeknek irányításában. „Annál is inkább, mert ezt — mond-

ja a tournai-i püspök — a szentatya is javallja minden esetben, ahol „a szabadjára hagyott névtelen tőke túlhatalma nyilvánvalóan árt a közösségnek“. (cr.)

ALGÁBÓL ÉL-E MAJD AZ EMBERISÉG? Egyelőre még nem lehet teljes súlyukban lemérni azokat a legújabb tudományos kutatásokat, amelyek az algák, azaz a tengeri füvek és moszatok nagymértékű termesztése kapcsán folynak. A „Défense de la Paix“ ezévi januári számában Lindsay Farr ad hírt arról, hogy technikailag lehetségessé vált a földkerekség egész emberiségének szükséges táplálék laboratóriumi, vagy szigorúan ellenőrzött körülmények közötti előállítására. És amellett, hogy az így természetű algák a legfőbb emberi és állati táplálékot szolgáltatnák, még mint szerves ipari anyagok is fölhasználhatók. Így tehát a technológia újra megcáfolja a Malthus-féle mélyen keresztényietlen tanokat.

Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy a növények a Nap hőenergiájának segítségével a szénsavból, a vízből és az ásványi sókból építik föl azokat a tápanyagokat, amelyekkel általában élünk: a Nap hőereje tehát táplálékaink alapanyaga és a növekvő emberiséget nem láthatnók el kellő mértékben táplálékkal, ha ezt a legfontosabb energiaforrást nem használnók ki minél tökéletesebben.

A Nap hőenergiájának jobb kihasználásában azonban a régi mezőgazdasági módszerek nem mutatnak lényeges haladást, a vegyészet pedig az utóbbi években arra a meggyőződésre jutott, hogy az emberiségnek meg kell szabadulnia az eddigi mezőgazdaság béklyóitól. Először is azért, mert különben az emberi munkaerő legnagyobb részét továbbra is az élelmiszerek előállítására foglalná le; másodsorú azért, mert a megművelhető talaj nagyrésze máris az élelmiszereállításra van lefoglalva. A szintetikus táplálék pedig — gondolják sokan — megszabadít bennünket a növényektől.

A mezőgazdaságnak a vegyészeti iparral való helyettesítése tulajdonképpen már száz esztendeje megkezdődött. 1870-ig Kínában, az Indiákon, az Antillákon, Franciaországban és Németországban tekintélyes indigóültetvények voltak. Ezeket azután a mesterséges indigó előállítású vegyészeti teljesen feleslegessé tette, mert nemcsak hogy pótolta a természetes indigót, hanem sokkal olcsóbb is volt. Ugyanígy a Távolkelet hatalmas gumiültetvényei ma már a mesterséges gumi konkurenciájával néznek szembe.

A világ tudósai jelenleg az algák tápszerű való felhasználásának kérdésével foglalkoznak. Ezt a növényt ugyanis mesterségesen meghatározott körülmények között is lehet természetien és így lehetővé válik a Nap energiájának minél tökéletesebb kihasználása, ami a megszokott növénytermesztési eljárások mellett nem lehetséges. Az egysejtű algák ugyanis mesterségesen szabályozott körülmények között úgy természetizhetők, hogy a lehető legnagyobb százalék zsírt és proteint tartalmaznak. Jelenleg a Chlorella termesztése mutatkozik a legbiztosabbnak. A becslések sze-

rint kétmillió acre (egy acre kb. 5000 m²) területű medencében ideális körülmények mellett termesztett Chlorella az emberiség egész protein-szükségletét fedezné. Jelenleg Németországban, Angliában, Hollandiában, Izraelben, Japánban és Venezuelában (csupa termőtalajban szegény vagy korlátolt, de túlnépesült országban) folynak kísérletek.

Nemrégiben a washingtoni Carnegie Intézet is hírt adott hasonló irányú kísérletekről. Itt egy vízbemélyülő cölöpökre épített telepet állítottak föl. Ebben az üzemben egy tömeg pépes Chlorella táplálkozott a vízből és ásványi sókból: a nap hőenergiájának pedig úgy tették ki őket, hogy egy négy láb szélességű és 150 láb kerületű átlátszó plasztik-csővet vezettek el a tenyészet fölött. Ez a kísérleti berendezés körülbelül 600 négyzetlábnyi területen tette lehetővé a medencében lévő Chlorella ültetvény számára a minél intenzívebb hőszugárzás felhasználását. A csőben különben állandóan szénsavas levegőt áramoltattak, hogy minél ideálisabb fejlődési lehetőségeket biztosítsanak az alatta elterülő algatenyészetnek. Három hónapi kísérletezés után mintegy 80 fontnyi szárazanyagot nyertek, amely sokféle fölhasználási lehetőségre alkalmas.

Élelmezési szempontból is megvizsgálták e cölöpberendezések termékeit és a kísérletek kimutatták, hogy a nyert szárazanyag gazdag növényi olajokban, sterolokban és klorofilban, azaz a Chlorella főként élelmezési téren nagy ígéret. A száraz Chlorella különben 50 százaléknyi proteint és 20 százaléknyi zsírt tartalmaz és így természetes vitaminjaival együtt az élesztőnek megfelelő élelmezési cikk.

Első pillanatra talán sokan visszarettennek ettől az ígértől. Emlékezzünk csak vissza, hogy a Vigilia elmúlt évfolyamában hírt adott néhány bátor fiatalemberről, akik egy tutajon és minden élelmiszer nélkül keltek át az óceánon, útfelszerelésül egy horgászbotot és egy teaszűrőt vitt magával mindegyik. Halak húsából és tengervízből éltek és a teaszűrővel néhány kis algát halásztak maguknak, ami főbbhetes útuk alatt teljesen kiegyensúlyozta szervezetükben a teljesen ehetetlennek és ihatatlannak hitt táplálék fogyaszgügyi veszélyeit. Az algákat különben sok ezer év óta fogyasztják egyes tengerparti országokban. Kínai könyvek már Konfucius korában, azaz Kr. e. 600-ban megdicsérik egy kínai szakácsot, aki remek főzeléket készít az algából. Az orvostudomány atyjának nevezett Shen Mung pedig őt is megelőzve értekezik az algák gyógyászati jelentőségéről. A japánok, a Havai szigetbeliek körülbelül hatvan fajta algát fogyasztanak. Az írországi Aran-szigeteken, ahol egy csepp termőterület sincs, az algák helyettesítik a nyári főzelékeket. Világszerte ismeretes a vörös algákból nyert agar-agar. Egy japán vendéglős fedezte föl ezt a tárolható kocsonyásító anyagot, mert kint felejtett az udvaron egy tál algakocsonyát. Tél volt, a kocsonyát belepte a hó és tavasszal a napsugár hatására a kocsonya elveszítette víztartalmát és miután megszáradt, bársonyos tapintású száraz anyaggá vált, amit ismét föl lehetett oldani. Így vált az agar-agar ismeretessé az élelmiszeriparban, a pékek is használják, mert jól emészthető, s találkozunk vele a lágy sajtokban, a bonbonokban

és a fagyaltokban is. Így hát egyikünk sem állíthatja, hogy sohasem evett algát.

A főprobléma nem is ez, hanem a hatalmas beruházási és termelési költségek: egy három holdnyi (egy acre) terület fölszerelése körülbelül 30.000 dollárba kerül a mai eljárás mellett, s bár ezen a területen 25—35 tonna száraz algaanyag termelhető, — azaz sokkalta több, mint az eddig szokásos eljárások mellett nyerhető lenne — az így előállított termékek ára mégis két és félszer akkora, mint a régi mezőgazdasági termelés melletti előállításai ár. Remélhető azonban, hogy sikerül egyszerűbb természetési eljárással és a termelési átlag növelésével sokkal olcsóbb árakat is elérni.

Jelenleg a tokiói Tokugava biológiai kutatóintézetben folynak lényeges kísérletek ezirányban. Itt a különböző hazai élelmiszereknek némi Chlorellával való följavítását tűzték ki célul és kitűnő eredményekre jutottak. Az általános japán élelmezési cikkek sokban hasonlatosak a Chlorellához és így az igen nagy tápértékű Chlorella közvetlenül alkalmazható ezen élelmicikkek csekély proteintartamának a följavítására. Japán mezőgazdasági viszonyai (az ország 90 százaléka terméketlen terület) arra kényszerítik az ország tudósait, hogy kutatásaikat ezirányban folytassák.

A tenger hatalmas táplálkozási tartalékokkal bir. A rajta való aratás pedig szinte tetszés szerint fokozható. Nem kell tehát többé attól félnünk, hogy a folyton növekvő emberiséget a föld nem tudja eltartani.

VAN-E MEG RABSZOLGASÁG AFRIKABAN? A kérdés kissé anakronisztikusan hangzik; mindnyájan úgy tudjuk, a rabszolgaság régen megszűnt. De akik együtt élnek Afrika bennszülötteivel, a hithirdetők másként látják a dolgot. „Bizony rossz szul ismeri a fekete kontinenset, aki azt hiszi, hogy ott most már teljes a szabadság — mondja a dakari apostoli vikárius. — Teljesen izlamizált vidékeken ma is divik a rabszolgaság intézménye; mindenki tudja ezt, aki valaha kapcsolatba került a sivatag nomád törzseivel, vagy aki jól ismeri a Tsad-tó környékének és Francia-Keletafrikának a viszonyait.

E „szabályszerű“ rabszolgaság mellett meg kell említenünk egy szélteben elterjedt és talán még az elsőnél is gyalázatosabb rabságot: azt, amelybe a nőket, lányokat és asszonyokat a hozomány szokása dönti. A családfők vagy törzsfők sokszor egész vagyont követelnek egy-egy lányért, aki fölött rendelkeznek. Az adás-vétel szokásai vidékenként változnak, de a nősülés mindegyütt egyformán tönkremenést vagy fél életre szóló eladósodást jelent az afrikai férfinak.“

A közép-kongói apostoli vikárius így egészíti ki e képet: „A lányokra nagyon vigyáznak „forgalmi értékük“ miatt, a fiúgyerekeket azonban teljesen szabadjára hagyják s ezek aztán sokszor rabsorsra jutnak, mert inasnak állnak egy-egy lelkiismeretlen gazdához, aki afféle használati tárgynak tekinti és messze földre elhurcolja őket. Úgy, hogy többé vissza se kerülnek családjukhoz.

A szülők pedig, minthogy nem látják hasznukat, többé nem is törődnek velük.

Fort-Raousset vikáriátus területén, mocsaras, majdnem hozzáférhetetlen vidéken mintegy 25.000 pigmeus él az őserdőben. Egy bantu főnök uralkodik rajtuk, annak hordják minden zsákmányukat. Szeretnének felszabadulni rabságukból és letelepedni a falvakban. Segíteni kellene rajtuk, mert főnökeik a lehető legérelyesebben gátolják függetlenségi törekvéseiket s minden módon ragaszkodnak előjogaikhoz."

Érdekes intézmény működik a nunai vikáriátusban. „Apostoli tevékenységünk — mondja ennek vezetője — az afrikai társadalom fiatalabb elemeire épül. Hitújoncaink többsége tizenöt-húsz éves és azt várja tőlünk, hogy az élet gyakorlati vonatkozásaiban is támogassuk. Kötelességünk tehát, hogy ha elérkezik az ideje, komoly és tartós házasság kötéséhez segítsük, olyanhoz, amelynek nem a szülők egymás közötti megegyezése, hanem a házasulandók kölcsönös szeretete az alapja. Ezért szerveztük meg azokat a „sixas“ nevű intézményeket, amelyeknek az a feladatuk, hogy keresztény családokat hozzanak létre. A lányok önkéntesen pár hónapot töltenek itt házasságuk előtt, miután a ház vezetője előtt komoly, de magánjellegű házassági ígéretet tettek jövőendőbeli-jüknek. Az elemi vallásoktatáson és a házasság szentségére való előkészítésen kívül rendszerint némi gazdasági ismereteket is kapnak, hogy háztartásukat vezetni tudják.

Kívánatos volna, ha az új házások háza tartós anyagból épülne, kellemes otthont nyújtana. A földből vert viskók ugyanis az esős évszakban valósággal elolvadnak, mint tejben a csokoládé; s az otthonnak ez a folytonos tönkremenése a házasságra sem éppen kedvező. Ami a sixas-beli lányok ellátását illeti, erről terveink szerint a völegénynek kellene gondoskodnia; a valóságban azonban ezt a terhet mindenestül nekünk kell vállalnunk, mert a fiatalember, nem lévén családfő, semmivel sem rendelkezik. A rabszolgaság ellen küzdő társaságnak tehát, melyet annakidején XIII. Leó hozott létre, még ma is komoly teendői vannak Afrikában". (j. p.)

Felelős kiadó: S í k S á n d o r